
ЧУБУКІНА О.В.,

кандидат філологічних наук,
доцент, кафедра іноземних мов,
НАУ ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»,
м. Харків, Україна

ТАНЬКО Є.В.,

кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедра іноземних мов,
НТУ «ХПІ»,
м. Харків, Україна

НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТИ ІНОМОВНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ: ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено теоретико-методологічному аналізу змістових, процесуальних та цільових особливостей навчання і виховання в системі іномовної освіти у контексті міжкультурного діалогу та євроінтеграційних процесів в Україні. З опертям на концепцію діалогу М. Бахтіна та В. Біблера, розкрито комунікативний потенціал навчання і виховання та перспективи їх синергізації у формуванні міжкультурної та перспективи їх синергізації у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності особистості. Обґрунтовано необхідність зближення культурознавчого і лінгвістичного компонентів дисципліни «Іноземна мова» та окреслено шляхи реалізації моделі іномовної освіти у вітчизняних ЗВО.

Ключові слова: міжкультурний діалог, навчання, виховання, іномовна освіта, інтерактивні форми навчання, міжкультурна комунікативна компетентність.

Статья посвящена теоретико-методологическому анализу содержательных, процессуальных и целевых особенностей обучения и воспитания в системе иноязычного образования в контексте межкультурного диалога и евроинтеграционных процессов в Украине. На основании концепции диалога М. Бахтина и В. Библера исследован коммуникативный потенциал обучения и воспитания; проанализированы перспективы их

© ЧУБУКІНА О.В., ТАНЬКО Є.В., 2018

синергизации в формировании межкультурной коммуникативной компетентности личности. Обосновано необходимость сближения культуроведческого и лингвистического компонентов дисциплины «Иностранный язык»; очерчены пути реализации модели иноязычного образования в отечественных ЗВО.

Ключевые слова: межкультурный диалог, обучение, воспитание, иностранный язык, интерактивные формы обучения, межкультурная коммуникативная компетентность.

The article deals with theoretical and methodological analysis of the content and procedural features of education and upbringing in the system of «belonging to another language education» in the context of intercultural dialogue. According to M. Bakhtin and V. Bibler the communicative potential of education and upbringing and the prospects of their synergy in the formation of intercultural communicative competence of the personality were revealed. The necessity of the cultural and linguistic components union of «Foreign Language» is substantiated, and the ways of realization of the model of the belonging to another language education at the domestic educational establishments are outlined.

Key words: intercultural dialogue, education, upbringing, belonging to another language education, interactive forms of education, intercultural communicative competence.

Актуальність теми. Інтенсифікація міжкультурного діалогу, спрямованого на реєстрацію здобутків світової культури та вираження на їх тлі національної ідентичності, є відзнакою євроінтеграційних процесів в Україні. Важливим складником останніх постало реформування системи вищої освіти, орієнтоване на сприяння культурному взаємобміну та формування особистості студентів як суб'єктів міжкультурної комунікації. Актуальні щодо низки гуманітарних навчальних дисциплін, особливого значення завдання набувають у вивченні іноземної мови на мовних і немовних факультетах вишів, передусім, у ділянці синергизації комунікативних та особистісно-формуєчих потенціалів навчання і вихо-

вання та поєднання власне мовного й культурознавчого аспектів курсів.

Акцентування на вивченні іноземної мови як передумові міжкультурного діалогу важливе й у зв'язку з тим, що на сьогодні простежується своєрідна «прагматизація» освітнього процесу, його зорієнтованість на оволодіння розмовними навичками та навичками сприйняття інформації, що, безумовно, важливо в майбутній комунікативній і професійній діяльності студентів, однак є недостатнім для формування їх особистості та досягнення цінностей іншої культури.

Актуальності обраній темі надає також те, що властиві сучасній педагогічній науці багаторівневі комплексні підходи передбачають теоретико-методологічне обґрунтування тієї чи

іншої проблеми, яке слугує основою подальших, зокрема прикладних досліджень, й інтегрує та узагальнює результати останніх.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальнотеоретичним підґрунтям розгляду питання слугує концепція діалогу культур М. Бубера, М. Бахтіна, В. Біблера [1; 2], М. Кагана та теорія комунікативної дії Ю. Габермаса і К. Апеля. Першорядного значення у вивченні проблеми набувають праці А. Вежбицької [5], що містять узагальнення за посередництвом лінгвістичного аналізу способу мислення та культури інших народів, та С. Тер-Минасової [17], присвячені культурологічному дослідженню мови в контексті міжкультурної комунікації. Концептуалізацію викладання іноземної мови з культурологічних позицій віднаходимо в публікаціях Н. Алієвої, С. Андрєєва, Т. Белової, Т. Мілованової, Ж. Ні, Т. Панкової. Різноманітні аспекти опанування іноземною мовою в контексті міжкультурної взаємодії розглянуто в роботах М. Білоусова, В. Малигіна, Д. Орлова.

Актуальними в аспекті прикладної конкретизації проблеми є публікації, присвячені формуванню міжкультурної, соціокультурної, комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови в середніх навчальних закладах та ЗВО (Н. Боговик [3], Д. Бузіної, Н. Буланкіної, Н. Гез, Р. Гришкової [20], Н. Губіної, С. Козак, Ліпатової [9], В. Маслової, І. Меднікової, Т. Осадчої, І. Плужник, Т. Покусасової, В. Руденко, Г. Саприкіної [14], Е. Стоуне та ін.). Аналіз окремих аспектів іномовної освіти та авторські обґрунтування поняття представлено в роботах Л. Гейхман, Е. Клейман, Л. Кушніної, Л. Теплоухової [7], Є. Пасова [11]. Виховний і розвиваючий потенціали іномовної комунікативної діяльності студентів

досліджено Н. Гусевською, Т. Денисовою, М. Кувалдіною, Є. Слепцовою, А. Телегіною [16], Н. Шпак [19].

Водночас, теоретико-методологічні аспекти вивчення іноземної мови у ЗВО, зокрема взаємозв'язок його власне навчального і виховного компонентів в контексті міжкультурного діалогу та євроінтеграційних процесів в Україні, потребують подальшого ретельного вивчення з урахуванням здобутків суміжних з педагогікою дисциплін та сьогоденних соціокультурних реалій.

Отже, **метою** статті є теоретичне обґрунтування, з опертям на концепції культурного діалогізму та мови як знакової системи, що опосередковує трансмісію культурних цінностей, значущості синергізації виховного потенціалу навчання і власне виховання та актуалізації їх комунікативної інтенційності в системі іномовної освіти у контексті міжкультурного діалогу та євроінтеграційних процесів в Україні.

Результати дослідження. Важливим аспектом євроінтеграційних процесів в Україні є *соціальна та культурна інтеграція*, пов'язана з виозначенням спільних культурних цінностей та формуванням цілісного європейського соціокультурного простору при збереженні автономії і самобутності його складників. У свічаді системно-синергетичного підходу означене відповідає диференційно-інтеграційним процесам у складноорганізованих системах, виокремленню їх елементів з наступним встановленням між ними та зовнішнім середовищем міцних структурно-функціональних зв'язків [8, с. 58].

У соціально-комунікаційній площині найефективнішим типом *зв'язку* між складноорганізованими соціокультурними системами, що об'єднує їх у систему вищого порядку, є *діалог* – форма комунікації, заснована

на рівноправності позицій, свободі, взаєморозумінні [21], взаємоповазі, об'єднаності спільною конструктивною комунікаційною метою, «волею до консенсусу», й зворотному комунікаційному зв'язку. Істотними щодо проблематики статті видаються репрезентовані в класичних працях М. Бахтіна та В. Біблера [1; 2; 22] судження про значущість діалогу як основи взаємодії, взаємодоповнення, взаємозбагачення, самоусвідомлення на підставі співвіднесення з Іншим, поступального розвитку різних культур [2, с. 289, 299, 323].

Крім прагнення до «сміслової всезагальності» [21], визнання співучасника комунікації в його суб'єктній якості, апріорної відкритості до Іншого, нового, потреби в ньому, досягнення його як цінності, діалог передбачає спільність комунікаційних кодів, одним з яких є мова, віддзеркалена в різних формах текстів, задіяна в живому спілкуванні й зрозуміла для комунікуючих сторін.

Саме сприйняття знання іноземної мови як передумови і засобу міжкультурного діалогу, обґрунтовує, на нашу думку, концепцію *іномовної освіти*, в якій процес навчання, вивчення, учіння постає у гуманітарному аспекті, в смисло-функціональній синергії з *вихованням* та формуванням особистості – мовно і міжкультурно компетентної, здатної на діалог. Умотивуванню тези слугує сформульована В. Межуєвим думка про індивідуалізованість міжкультурного діалогу, його реалізацію в «діалозі людей, що представляють різні культури», та, інструментально-мовно і світоглядно, здатні на «вільне переміщення» «з одного культурного простору в інший» [21].

Задля якнайповнішого розкриття проблеми звернемось до аналізу змісту та співвідношення основних понять.

Передусім підкреслимо, що понят-

тя «іномовна освіта», попри культурно-комунікаційну вагомість означуваного ним феномену, є відносно новим і мало вживаним в українській педагогічній традиції. Серед зарубіжних дослідників уперше його використано Є. Пасовим в «Програмі-концепції комунікативної іномовної освіти» (2000), засадничими положеннями якої є акцентування на репрезентованості в мові змістів культури [11, с. 5–6, 9] та освітньому потенціалі курсу «Іноземна мова», його значущості у формуванні особистості [11, с. 9–10].

Так, за переконанням ученого, процес іномовної освіти та становлення в його межах «людини культури» здійснюється «у двох сполучених площинах, точніше, діалозі двох світів – світу іноземної та світу рідної культур» [11, с. 15]. Істотною вважаємо думку про «двовекторність» іномовної освіти як каталізатора міжкультурного діалогу та внутрішнього діалогу особистості, заснованого на зіставленні, порівнянні різнокультурних змістів і цінностей на шляху самоідентифікації як суб'єкта національної культури [11, с. 16–17]. Першорядного значення в контексті аналізованої проблеми набуває виокремлення науковцем чотирьох аспектів іномовної освіти: 1) пізнавального (пізнання іншої культури та мови як її компонента); 2) розвиваючого (розвиток здібностей, мовних і мислительних); 3) виховного (моральне виховання особистості); 4) власне навчального (оволодіння навичками усного мовлення, письма тощо).

На значущість іномовної освіти як передумови міжкультурного діалогу та єдності її навчального, виховного, розвиваючого складників вказували М. Ветчинова, Н. Гусевська, Л. Гейхман, Е. Клейман, Л. Кушніна, Л. Теплоухова [7], С. Тер-Мінасова [17] та ін.

Так, за переконанням Л. Гейхман,

в системі іномовної освіти «виховання постає здобуттям духовно-моральних цінностей; розвиток – становленням комплексу здібностей до використання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування; навчання – навчальною діяльністю, в процесі якої пізнаються нова мова і культура народу – її носія», а власне іноземна мова слугує вихованню гуманістичного світогляду, емпатії, толерантності, є інструментом «мислення, за посередництвом якого особистість вибудовує світ власної свідомості» [7, с. 56].

На думку М. Ветчінової, іномовна освіта є цілісним, спеціально організованим процесом навчання, виховання і розвитку учнів (студентів) засобами і змістом предмету «Іноземна мова», спрямованим на культурне збагачення, набуття досвіду діалогічної взаємодії, здатності і готовності до подальшої самоосвіти за допомогою іноземної мови в різних сферах знання [6, с. 97].

Проаналізуємо «співперетин змістових об'ємів», синергізацію цілей і функцій навчання та виховання як компонентів іномовної освіти в системі ЗВО.

В зв'язку з цим доречно згадати, що у педагогічній науці *навчання* розглядається з двох позицій: 1) «*процесуальної*», як *процес* взаємодії педагогів (викладачів) та учнів (студентів), спрямований на засвоєння знань, формування вмінь, навичок, *особистісних якостей*; 2) «*результативної*», як здобуття соціального досвіду, знань, умінь, навичок, *особистісних якостей* [9, с. 126].

Деякі визначення засновано на своєрідній «надметі», локалізованій у площині соціуму та культури. Зокрема П. Підкасистий під навчанням розуміє діяльність, зорієнтовану на «підготовку до життя» шляхом передачі «соціального досвіду», *соціалізацію*

людини [12, с. 28].

У низці концепцій (Н. Бордовська, О. Реан [4, с. 25], О. Хуторський [18]) обґрунтовано зв'язок навчання та *розвитку*, як в О. Хуторського, на думку котрого навчання є доцільним організованим процесом взаємодії того, хто навчає, і того, хто навчається, спрямованим на оволодіння знаннями, вміннями, навичками та *розвиток особистісних якостей* [18, с. 27]. Конвергентність навчання, виховання та освіти на процесуально-функціональному рівні підкреслює В. Сітаров, розглядаючи навчання як цілеспрямований, організований двосторонній процес, що виконує *освітню, виховну, розвиваючу функції* [18, с. 7]. Не воднораз в науковій літературі відзначалась обов'язковість *розвитку* здібностей як результату навчання й формування внаслідок цього особистості людини.

У свою чергу, під *вихованням* в широкому педагогічному сенсі розуміють здійснюваний в навчально-виховних закладах, спеціально організований вплив колективу, вчителів (викладачів) на учнів (студентів) з метою формування певних особистісних якостей. У вузькому – процес і результат виховної роботи, спрямований на вирішення конкретних виховних завдань [9, с. 126]. За авторитетним визначенням Є. Підласого, виховання є спрямованим впливом на людину з боку суспільних інституцій з метою формування в неї певних *знань*, поглядів і переконань, підготовки до життя тощо [13, с. 25].

Як бачимо, наведені дефініції підтверджують визнану у педагогічній науці близькість змісту та мети навчання і виховання, їх «взаємоперетин» (навчання завжди має виховний характер, а у будь-якому вихованні присутній елемент навчання) та часткову «спільність» об'ємів понять. Водночас, у контексті проблематики стат-

ті значно більш важливою видається «синергійність» *комунікативно-діалогічних потенціалів* «виховного» компоненту навчання та власне виховання, заснованих на орієнтованості процесів на загальнокультурні цінності, значення, змісти, що відображають внутрішню діалогічність культури та міжкультурний діалогізм.

Феноменом, що інтегрує та увиразнює «комунікативні» й «міжкультурно-комунікативні» потенціали навчання та виховання є *освіта*, яку в «*процесуальному*» аспекті розуміють як єдність навчання, виховання, розвитку і саморозвитку особистості; збереження культурних норм з орієнтацією на майбутні стани культури; створення умов для повноцінної реалізації внутрішнього потенціалу індивіда та його формування в якості інтегрованого члена суспільства (Б. Гершунський, Є. Козакова, Б. Лихачов та ін.); в «*результативному*» – як певний рівень культури, підсумок окультурення людини, опанування нею досвідом, надбаннями людства (І. Подласий та ін.) [9, с. 126].

Неважко помітити, що у наведеній дефініції освіта постає «міжкультурно-діалогічним феноменом», позаяк досвід, цінності, надбання культури концентрують, уречевлюють, фіксують *вже здійснений* міжкультурний діалог, а відтак каталізують його нове розгортання в кожній індивідуальній свідомості та сучасному культурному просторі; окреслюють діахронний (актуалізація цінностей минулих епох) та синхронічний (сприйняття сучасних цінностей іншої культури, зокрема й тих, що перебувають у стані становлення) вектори міжкультурної комунікації.

Особливого значення останнє набуває у вивченні іноземної мови, яка, як зазначалося раніше, є «іманентно

діалогічним» предметом, слугує знаковим виразом іншої культури та засобом міжкультурного спілкування.

Переконані, що саме синергізація міжкультурно-діалогічних потенціалів навчання та виховання в системі іномовної освіти дозволить уникнути вузько-прагматичного підходу до вивчення іноземної мови, його спрямованості на переважно практичні потреби, й наповнить кожен з рівнів іномовної комунікації студентів міжкультурно-діалогічними інтенційністю та змістом.

Означене відображено у розширенні в парадигмі іномовної освіти обсягу поняття *комунікативної компетентності* та включенні до нього поряд з мовною і мовленнєвою *компетентністю соціокультурної*, що «складається з країно- та лінгвознавства і передбачає озброєння студентів знаннями з історії, географії, економіки, державного устрою та культури країни, мова якої вивчається, паралельно з засвоєнням норм мовного етикету, зразків вживання комунікативних формул та кліше» [20]. Конкретизуючи визначення щодо проблематики статті, вкажемо на *емерджентність* феномену, який не зводиться до простої комбінації знань, вмінь, навичок й включає набуття особистістю певних ціннісно-орієнтаційних і моральних якостей, відкритості до іншої культури і міжкультурної взаємодії. Істотним вважаємо також те, що компетентність загалом і соціокультурна компетентність, сформована у процесі вивчення іноземної мови, як її частковий випадок, є «самопродукуємим», «відкритим у майбутнє» освітнім результатом, який спонукає професійне самовдосконалення, саморозвиток людини та визначає її здатність до вирішення творчих нестандартних завдань, зокрема в ситуації міжкультурного спілкування.

Продуктивним, на нашу думку, є застосування поряд із поняттям «соціокультурної компетенції» більш комунікативно смного поняття «компетенції міжкультурної», що відображає діалогізм у його зовнішньому виразі, як діалог культур, та виразі внутрішньому, як самоусвідомлення полікультурної особистості через діалогічне співвіднесення цінностей, значень, змістів рідної та іноземної культури.

Закономірно, що реалізація моделі іномовної освіти, заснованої на синергізації навчального, виховного та розвиваючого потенціалів дисципліни «Іноземна мова», й орієнтованої на формування особистості, комунікативно компетентної і здатної на міжкультурний діалог, потребує конкретизації принципів, шляхів, технологій навчально-виховного процесу, що відображають комплексне вивчення культури та мови.

До останніх, зокрема, відносимо: використання інтерактивних форм навчання, змістова частина яких пов'язана з опануванням механізму суб'єкт-суб'єктної взаємодії в діаді «Я» – «Інший» як представник іншої культури; моделювання в навчальному процесі реальних умов спілкування іноземною мовою, упродовження ситуативного і діалогічного спілкування; застосування елементів театралізації, сюжетно-рольових, ділових ігор в парах і мікрогрупах, форм дозвілєвої діяльності, насамперед, зустрічей з представниками інших культур; послуговування принципами герменевтичного підходу в аналізі ціннісно-світоглядних орієнтацій, соціокультурних реалій, текстів, артефактів іноземної культури, формування їх емпатичного, діалогічного сприйняття; заохочення дослідницької активності студентів у пізнанні культури країни, мова якої вивчається,

сприяння їх ознайомленню з художніми творами, зокрема літературними – на мові оригіналу; оновлення змісту програм і навчальних планів, створення підручників, концепції яких базуються на культурологічному підході до вивчення іноземної мови; включення до останніх лінгвокраїнознавчої інформації та словниково-довідкових матеріалів, що розкривають зміст інокультурних реалій.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що євроінтеграційні процеси в Україні та пов'язана з ними соціокультурна інтеграція зумовлюють зростання значення іноземної мови як «медіатора» і засобу міжкультурного діалогу. Найефективнішою моделлю опанування останньою та формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів є іномовна освіта, заснована на синергізації виховного потенціалу навчання та власне виховання в їх комунікативній інтенційності. Актуальним у викладанні дисципліни «Іноземна мова» у вітчизняних ЗВО в контексті міжкультурного діалогу вважаємо зближення культурознавчого та лінгвістичного компонентів, сприяння сприйняттю мови як знакового виразу культурних змістів та поглибленому пізнанню студентами культури країни, мова якої вивчається. Особливої ваги в українському культурно-освітньому просторі набуває поєднання міжкультурно-комунікативних завдань іномовної освіти з діалогізованим національним самопізнанням.

Перспективи подальших досліджень. Як на перспективу подальших наукових пошуків вкажемо на конкретизацію та практичну апробацію концепції іномовної освіти щодо різноманітних спеціальностей українських вишів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Библер В. С. *Культура : Диалог культур (опыт определения)* / В. С. Библер // *Вопросы философии*. – 1989. – № 6. – С. 31–43.
2. Библер В. С. *От наукоучения к логике культуры* / В. С. Библер. – М. : Политиздат, 1991. – 412 с.
3. Боговик Н. В. *Воспитание поликультурной личности учащихся в процессе изучения иностранного языка (на материале общеобразовательных школ и молодежных организаций) : автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01 – общая педагогика ; история педагогики и образования* / Н. В. Боговик. – Барнаул : Барнаульский гос. пед. ун-т, 2009. – 22 с.
4. Бордовская Н., Реан А. *Педагогика* / Н. Бордовская, А. Реан. – СПб. : Питер, 2003. – 304 с.
5. Вежбицкая А. *Язык. Культура. Познание* / А. Вежбицкая. – М. : Русские словари, 1997. – 327 с.
6. Ветчинова М. Н. *Теория и практика иноязычного образования в отечественной педагогике второй половины XIX – начала XX в. : смена парадигм* / М. Н. Ветчинова. – Курск : Изд-во Курского гос. ун-та, 2009. – 328 с.
7. Гейхман Л. К., Клейман Э. И., Кушнина Л. В., Теплоухова Л. А. *Воспитательный и развивающий потенциал современного иноязычного образования* / Л. К. Гейхман, Э. И. Клейман, Л. В. Кушнина, Л. А. Теплоухова // *Вестник ЮУрГУ*. – 2011. – № 24. – Серия «Образование. Педагогические науки». – Вып. 13. – С. 55–63.
8. Каган М. С. *Методологическая программа системно-синергетического исследования* / М. С. Каган // *Эстетика как философская наука*. – СПб. : Петрополис, 1997. – С. 50–65.
9. Кречко Д. «Образование», «воспитание» и «обучение» с позиций компетентностного подхода / Д. Кречко // *ДРГГУ : актуальные исследования*. – 2007. – № 9. – С. 124–127.
10. Липатова Ю. Ю. *Формирование межкультурной компетенции студентов в процессе обучения иностранному языку* / Ю. Ю. Липатова // *Традиции и инновации в преподавании иностранного языка : материалы IV Межд. науч.-практ. конф.* / [Науч. ред. О. Ю. Макарова]. – Казань : ГБУ «Респ. центр мониторинга качества образования», 2013. – С. 128–130.
11. Пассов Е. И. *Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования* / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 2000. – 170 с.
12. *Педагогика* / [Под ред. П. И. Пидкасистого]. – М. : Пед. общ-во России, 1998. – 640 с.
13. Подласый И. П. *Педагогика. Новый курс*. – Кн. 1 / И. П. Подласый. – М., 1999. – 576 с.
14. Сапрыкина Г. В. *Диалог культур – условие развития иноязычной коммуникативной культуры студентов университета* / Г. В. Сапрыкина // *Вестник ОГПУ*. – Серия «Гуманитарные науки». – 2002. – № 4 (30). – С. 297–305.
15. Ситаров В. *Дидактика* / [Под ред. В. А. Сластенина]. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 368 с.
16. Телегина А. Т. *Иноязычная коммуникативная деятельность – процесс*

- активного взаимодействия на уровне межкультурной коммуникации, нацеленный на саморазвитие личности в профессиональной деятельности / А. Т. Телегина // Гуманитарные науки. Педагогика. – 2013. – № 4 (28). – С. 253–263.
17. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
 18. Хуторской А. В. Современная дидактика : учебник для вузов / А. В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
 19. Шпак Н. О. Духовно-нравственное развитие личности студента в ходе иноязычной коммуникационной деятельности / Н. О. Шпак // Теория и практика общественного развития. – 2015. – № 11. – С. 294–295.
 20. Гришкова Р. О. Лінгвокраїнознавчі аспекти вивчення англійської мови / Р. О. Гришкова // [Електронний ресурс]. URL Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75697/32-Grishkova.pdf?sequence=1> (дата звернення : 29.04.2018).
 21. Межуев В. М. Диалог как способ межкультурного общения в современном мире / В. М. Межуев // Вопросы философии : официальный сайт. 04.10.2011 / [Электронный ресурс]. URL Режим доступа : http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=387&Itemid=52 (дата обращения : 28.04.2018).
 22. Паксина Е. Б. Концепция диалога в работах М. Бахтина и В. Библиера / Е. Б. Паксина // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1–2 / [Электронный ресурс]. URL Режим доступа : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19949> (дата обращения : 29.04.2018).

TRANSLITERATION OF REFERENCES:

1. Bybler V. S. Kul'tura: Dyaloh kul'tur (dosvid vyznachennya) / V. S. Bybler // Voprosy fylosofyi. – 1989. – № 6. – S. 31-43.
2. Bybler V. S. Vid naukovooho kontrolyu do lohiky kul'tury / V. S. Bibler. – M. : Polityzdat, 1991. – 412 s.
3. Bohovyk N. V. Pidhotovka polikul'turnoyi osobystosti studentiv u protsesi vyvchennya inozemnoho movy (na materialy zahal'noosvitnikh shkil ta molodizhnykh orhanizatsiy): avtoref. dys. ... kand. ped. nauk. 13.00.01 - zahal'na pedahohika; istoriya pedahohiky ta osvity / N. V. Bohovyk. – Barnaul: Barnaul's'ky derzhavnyy. ped. Un-t, 2009. – 22 s.
4. Bordovskaya N., Rean A. Pedahohika / N. Bordovskaya, A. Rean. – SPb. : Pyter, 2003. – 304 s.
5. Vezhbytskaya A. Yazyk. Kul'tura. Poznannya / A. Vezhbytskaya. – M. : Russkye slovary, 1997. – 327 s.
6. Vetchynova M. N. Teoryya i praktyka druhoyazychnoho obrazovannya v otechestvennoy pedahohitsi druhoyi poloovyny KHIKH - pochatku KHIKH st. : smena paradyhm / M. N. Vetchynova. – Kursk: Yzd-vo Kurskoho hos. Un-ta, 2009. – 328 s.
7. Heykhman L. K., Kleyma E. I., Kushnyna L. V. Teploukhova L. A. Vospytatel'nyy i rozvyvayuchy potentsial suchasnoho inozemnoho osvity / L. K. Heykhman, E. I. Kleyma, L. V. Kushnyna, L. A. Teploukha // Vestnyk YUUrHU. – 2011. – № 24. – Seriya «Obrazovanye. Pedahohichni nauky ». – Vyp. 13. – S. 55-63.

8. Kahan M. S. Metodolohichna prohrama systemno-synerhetychnoho doslidzhennya / M. S. Kahan // *Estetyka yak filosofs'ka nauka*. - SPb. : Petropolis, 1997. - S. 50-65.
9. Krechko D. «Obrazovanye», «vykhovannya» i «navchannya» z pozytsiy kompetentnostnoho pidkhodu / D. Krechko // *DRHHU: aktual'ni doslidzhennya*. - 2007. - № 9. - S. 124-127.
10. Lypatova YU. YU. Formuvannya mizhkul'turnoyi kompetentnosti studentiv u protsesi navchannya inozemnomu movoyu / YU. YU. Lypatova // *Tradytsiyi ta innovatsiyi v prepodavanni inozemnoho movy: materialy IV Mezhd. nauch.-prakt. konf / [Nauch. red. O. YU. Makarova]*. - Kazan': HBU «Resp. tsentr monitorynhu yakosti osvity», 2013. - S. 128-130.
11. Passov E. I. Prohrama-kontseptsiya komunikatyvnoho inozemnnoyi osvity / E. I. Passov. - M. : Prosveshchenye, 2000. - 170 s.
12. Pedahohyka / [Pod red. P. I. Pydkasystoho]. - M. : Ped. obshch-vo Rosiyi, 1998. - 640 s.
13. Pidlasyy I. P. Pedahohika. Novyy kurs. - Kn. 1 / I. P. Podlasyy. - M., 1999. - 576 s.
14. Saprykyna H. V. Dyaloh kul'tur - umova rozvytku inozemnnoyi komunikatyvnoyi kul'tury studentiv universytetu / H. V. Saprykyna // *Vestnyk OHPU. - Seriya «Humanitarni nauky»*. - 2002. - № 4 (30). - S. 297-305.
15. Sytarov V. Dydaktyka / [Pod red. V. A. Slastenyna]. - M. : Yzdatel'skiy tsentr «Akademya», 2004. - 368 s.
16. Telehyna A. T. Innoyazychna komunikatyvna diyal'nist' - protses aktyvnoyi vzayemodiyi na rivni mizhkul'turnoyi komunikatsiyi, spryamovanyy na samorozvytok osobystosti v profesiyniy diyal'nosti / A. T. Telehyna // *Humanitarni nauky. Pedahohika*. - 2013. - № 4 (28). - S. 253-263.
17. Ter-Mynasova S. H. Yazyk y mezhkul'turnaya kommunykatsyya / S. H. Ter-Mynasova. - M. : Slovo / Slovo, 2000. - 624 s.
18. Khutorskoy A. V. Sovremennaya dydaktyka: uchebnyk dlya vuziv / A. V. Khutorskoy. - SPb. : Pyter, 2001. - 544 s.
19. Shpak N. O. Dukhovno-nravstvennoe rozvytok osobystosti studenta v khodi inozemnnoyi komunikatsiynoyi diyal'nosti / N. O. Shpak // *Teoriya y praktyka obshchestvennoho razvytyya*. - 2015 rr. - № 11. - S. 294-295.
20. Hryshkova R. O. Linhvokrayinoznavchi aspekty vyvchennya anhliys'koyi movy / R. O. Hryshkova // [Elektronnyy resurs]. URL Rezhym dostupu: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75697/32-Grishkova.pdf?sequence=1> (data zvernennya: 29.04.2018).
21. Mezhuiev V. M. Dyaloh yak sposib mizhkul'turnoho spilkuvannya v suchasnomu sviti / V. M. Mezhuiev // *Voprosy fylosofiy: ofytsyal'nyy sayt*. 04.10.2011 / [Elektronnyy resurs]. URL Rezhym dostupu: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=387&Itemid=52 (data zvernennya: 28.04.2018).
22. Paksyna E. B. Kontseptsiya dialoha v robotakh M. Bakhtyna i V. Biblora / E. B. Paksyna // *Sovremennye problemy nauky y obrazovanyia*. - 2015 rr. - № 1-2 / [Elektronnyy resurs]. URL Rezhym dostupu: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19949> (data zvernennya: 29.04.2018).

**EDUCATION AS COMPONENT OF EDUCATION IN FOREIGN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF
INTERCULTURAL DIALOGUE: THEORETICAL-METHODOLOGICAL ASPECTS**

Chubukina O.V.,

Candidate of Philology, Associate Professor, Department of Foreign Languages, NAU them. M.E.
Zhukovsky «KhAI», Kharkov, Ukraine

Tanko E.V.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Foreign Languages, NTU «KhPI»,
Kharkiv, Ukraine